

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ТА ІННОВАЦІЙ

Баюра Д. О., д.е.н., професор
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
bayura69@gmail.com

Глобальні цілі сталого розвитку набули чинності у січні 2016 року, і вони будуть лежати в основі політики ПРООН протягом наступних 15 років. 17 глобальних цілей сталого розвитку повністю кореспондуються із концепцією корпоративної соціальної відповідальності, яку активно використовують у розбудові своїх бізнес-моделей і реалізації корпоративної стратегії багато провідних компаній світу.

У розвинутих країнах в останні роки активно розвиваються процеси корпоративної соціальної відповідальності. З цього приводу корпорації використовують ініціативи ООН (2000 р.), в основі яких лежить ідея розвитку соціально та екологічно відповідального бізнесу. За останні роки багато провідних вітчизняних компаній, які виконують різні види економічної діяльності, приєдналися до Глобального договору ООН та оголосили про те, що вони дотримуватимуться стандартів та принципів корпоративного громадянства. Цей важливий документ закликає компанії керуватися у своїй діяльності десятима основоположними принципами у сферах дотримання прав людини, трудових відносин та охорони довкілля. Крім того, Україна ще у листопаді 2007 року приєдналася до розробки міжнародного стандарту із керівництва соціальною відповідальністю ISO 26 000, який набрав чинність і носить нині рекомендаційний характер щодо запровадження на рівні підприємств різних видів економічної діяльності.

У науковій літературі проблемам корпоративної соціальної відповідальності присвячено багато праць. Це пов'язано з висвітленням також положень теорій сталого розвитку, конс'юмеризму (необхідність обізнаності громадськості щодо вирішення соціальних та екологічних проблем, у сфері захисту прав споживачів), корпоративізму (суспільне самоврядування та партнерські відносини), стейкхолдерів (вплив на діяльність компаній заінтересованих осіб), соціального діалогу тощо. У зв'язку з поширенням процесів глобалізації в останній час з'явилися нові концепції корпоративної підзвітності компаній перед суспільством та заінтересованими особами. Нефінансова та інтегрована звітність компаній набуває широкого поширення як у світовій практиці, так і в Україні. Фондові ринки також розвиваються у контексті сталого розвитку.

Існує багато трактувань економічної категорії "корпоративна соціальна відповідальність". Однак розуміння сутності даної категорії в економічній науковій літературі не завжди однозначне. У західній літературі дана категорія досить часто трактується через призму сталого розвитку компаній. Наприклад в у багатьох документах Європейської Комісії наголошується на тому, що корпоративна соціальна відповідальність являється концепцією, яка відображає добровільне рішення компаній брати участь в покращенні життя суспільства та захисті навколишнього середовища. Багато фахівців ототожнюють поняття „корпоративна соціальна відповідальність” та „соціальна відповідальність бізнесу”.

Для того щоб однозначно розуміти сутність категорії „соціальна відповідальність” можливо керуватися визначенням міжнародним стандартом Керівництва із соціальної відповідальності ISO 26 000 в якому пропонується наступний підхід: „соціальна відповідальність — це відповідальність організації за вплив своїх рішень та діяльності (продукти, послуги, процеси) на суспільство і навколишнє середовище, що реалізується через прозору та етичну поведінку, яка: допомагає сталому розвитку, здоров'ю та добробуту суспільства; зважає на очікування заінтересованих сторін; не суперечить відповідному законодавству та міжнародним нормам поведінки; поширена в усій організації і практикується у її відносинах (діяльність організації в рамках сфери свого впливу)” [1, с. 8].

Також багато авторів віддають перевагу терміну корпоративна соціальна відповідальність. В даному випадку використовується термін “корпоративна соціальна відповідальність” (corporate social responsibility), який передбачає положення щодо певних зобов'язань бізнесу не лише у сприянні сталому розвитку, але й його відповідальність перед працівниками, державою, акціонерами та іншими заінтересованими особами (стейкхолдерами).

Неоднозначність у трактуванні поняття “корпоративна соціальна відповідальність” пояснюється тим, що в світовій практиці існують різні її моделі та форми її прояву. Їх, як правило, поділяють на відкриті (компанії самостійно беруть на себе відповідальність) та ті, які регулюються державою.

Наприклад, європейська модель корпоративної соціальної відповідальності в більшій мірі являє собою систему механізмів державного регулювання. Британська модель корпоративної соціальної відповідальності, як показують наші дослідження, поєднує окремі елементи моделі США та Європи і в

більшій мірі тяжіє до відкритої. Держава та громадські інститути теж залучаються в процес погодження суспільних інтересів, а також популяризації та поширення кращої практики.

Відкриті форми пов'язані з тим, що корпорації самостійно приймають відповідальність за вирішення тих проблем, в яких заінтересоване суспільство. Відкрита форма корпоративної соціальної відповідальності чітко представлена в стратегії розвитку компанії. Форми, які передбачають державне регулювання корпоративної соціальної відповідальності відображають наявність в країні офіційних та неофіційних інститутів, через які реалізується корпоративна соціальна відповідальність компаній. Ця форма означає наявність обов'язкових цінностей, норм та правил, які повинні дотримуватися компанії в ході реалізації корпоративної соціальної відповідальності.

Аналіз глобальних цілей сталого розвитку з точки зору реалізації стратегії корпоративної соціальної відповідальності наведено у табл.1. Наприклад, на підтвердження цього положення можна представити глобальну ціль щодо боротьби зі змінами клімату на прикладі підприємств нафтогазового сектора економіки. Україна однією з перших ратифікувала (2016 р.) Паризьку угоду, якою визначені зобов'язання країн у скороченні викидів парникових газів до 2030 року та зобов'язалась реалізувати заходи щодо адаптації до кліматичних змін. Крім того, з метою забезпечення національних інтересів України щодо сталого розвитку економіки у вересні минуло року був прийнятий Указ Президента України "Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року" [3]. Цим уазом також передбачено адаптувати глобальні цілі сталого розвитку на теренах України з урахуванням особливостей стану економіки та довкілля. Проблематика щодо забезпечення доступу до енергетичних ресурсів та вирішення глобальної зміни клімату у цьому столітті була також у центрі дискусії на останньому Економічному форумі у Давосі.

Таблиця 1

Аналіз цілей сталого розвитку у контексті розвитку корпоративної соціальної відповідальності та впровадження інновацій

Глобальні цілі сталого розвитку	Рівень КСВ	Інновації
Подолання бідності	Усі рівні КСВ	Інноваційна модель розвитку України замість сировинної
Подолання голоду	Економічна та філантропічна відповідальність КСВ	Інновації у розвиток виробництва безпечних та поживних продуктів харчування, зростання доходів населення
Міцне здоров'я	Економічна, етична відповідальність	Інновації в охорону здоров'я
Якісна освіта	Усі рівні КСВ	Дуальна освіта, технопарки, технополіси у складі університетів, корпоративні університети великих компаній
Гендерна рівність	Етична та економічна відповідальність	Кодекси етики та корпоративної поведінки
Чиста вода та належні санітарні умови	Екологічна та економічна відповідальність	Інновації в охорону довкілля та безпеку праці
Відновлювальна енергія	Економічна та екологічна відповідальність	Інновації у нові технології генерації
Гідна праця та економічне зростання	Економічна та етична відповідальність	Використання технологічних інновацій
Інновації та інфраструктура	Усі рівні КСВ	Інноваційна модель розвитку інфраструктури України
Скорочення нерівності	Економічна відповідальність	Продуктові інновації та справедлива оплата праці
Сталий розвиток міст та спільнот	Усі рівні КСВ	Стимули до впровадження інновацій
Відповідальне споживання	Економічна відповідальність	Новаторські рішення на заміну пластику
Боротьба зі зміною клімату	Екологічна та економічна відповідальність	Інновації у зменшення викидів метану та азоту
Збереження морських екосистем	Усі рівні КСВ	Інновації у захист світового океану
Збереження екосистем суші	Усі рівні КСВ	Інновації у захист екосистем суші
Мир та справедливість	Усі рівні КСВ	Інноваційна модель розвитку України
Партнерство заради стійкого розвитку	Усі рівні КСВ	Інноваційна модель розвитку України

*) Складено автором з урахуванням Глобальних цілей сталого розвитку

Основні джерела викидів парникових газів в Україні зосереджені в таких чотирьох секторах економічної діяльності: "1) енергетика (розвідка та видобуток первинних джерел енергії; переробка первинних джерел енергії у більш придатні для використання форми; транспортування, стаціонарне та мобільне використання палива); 2) промисловість; 3) сільське господарство, лісове господарство та

інші види землекористування (викиди і поглинання CO₂ у процесах сільськогосподарської діяльності та лісостористування); 4) поводження з відходами (видалення, біологічна обробка, спалювання твердих відходів, очищення стічних вод)» [4, с. 99].

За даними Всесвітньої метеорологічної організації збільшення викидів CO₂, азоту та метану в повітрі у 2018 році за останнє десятиліття були вищими середнього рівня. Вплив потепління на клімат довгоживучих парникових газів з 1990 року збільшився на 43%. Близько чверті всіх викидів вуглецю поглинається морями, і така ж кількість — землею і деревами. Укладачі Оксфордського словника назвали словосполучення "надзвичайна кліматична ситуація" (climate emergency) новим словом у 2019 році. За версією словника Collins словом минулого року став «кліматичний страйк». Практично адаптувати цілі стало розвитку повинні не лише уряди країн, але й компанії.

Відповідно до різних оцінок на частку метану доводиться біля 25% антропогенного впливу на зміну клімату. Глобальна концентрація метану в атмосфері збільшується (середній приріст за останнє десятиліття склав 0,3-0,5%). Провідні транснаціональні компанії, наприклад нафтогазової сфери (компанії члени OGCI, в тому числі Shell, BP, а також компанії газового сектора — ONE Future та ін.) взяли на себе зобов'язання скоротити викиди метану та оголосили окремі цільові показники щодо екологічної складової у стратегії корпоративної соціальної відповідальності. Однак за даними Міжнародного енергетичного агентства (МЕА), наприклад викиди метану у розрізі окремих розвинутих країн світу за ланцюжком поставок природного газу різко відрізняються за різними сегментами: розвідка та видобуток; транспортування та зберігання; переробка та збут. Аналіз також показує, що у світовій практиці не існує єдиних методів, методик та технологій вимірювання викидів з різних джерел.

За даними Світового банку (2019 р.), приблизно 145 млрд куб. м природного газу в рік спалюється у відкритих смолоскипах. При цьому, як би цей обсяг був перетворений в електроенергію (750 млрд кВт-год), то цього було достатньо для покриття всього попиту на електроенергію в Африці. Викиди метану від цього складають ~ 2 Мт, або 2% від викидів метану при світовому виробництві нафти і газу.

Нині триває наукова дискусія, яка ґрунтується на використанні кращої передової практики скорочення викидів метану (RMEBP). Проаналізувавши її положення можна прийти до висновків, що вона кореспондується із концепцією корпоративної соціальної відповідальності та впровадження інновацій (див.: www.methaneguidingprinciples.org). Наприклад, RMEBP включає такі складові, як: набір керівництв щодо кращої практики, в яких розглядаються питання скорочення викидів метану; вартісні моделі для оцінювання витрат окремих варіантів пом'якшення наслідків зміни клімату; інструменти оцінювання прогалин для оцінки управління викидами метану у компанії; заходи скорочення викидів метану за усім ланцюжком поставок природного газу тощо.

Концепція відповідального управління ланцюжками постачання уже достатньо обґрунтована та представлена у науковій та прикладній літературі. Наприклад, ряд авторів вважають, що "відповідальне управління ланцюжками постачання — це управління екологічним, економічним, і соціальним впливом та заохочення постачальників до впровадження практик відповідального управління впродовж усього життєвого циклу товарів і послуг" [5, с. 6].

Таким чином, можна стверджувати що адаптація глобальних цілей сталого розвитку в Україні, яку було розглянуто на прикладі "боротьби зі зміною клімату" повинна реалізовуватися з урахуванням концепції відповідального управління ланцюжками постачання.

Список використаних джерел:

1. Зінченко А.Г., Саприкіна М.А. Соціальна відповідальність в Україні: Погляди різних стейкхолдерів. Регіональний аспект/ А.Г Зінченко, М.А. Саприкіна — К., 2008. — 60 с.
2. Указ Президента України "Про цілі сталого розвитку України на період до 2030 року" від 30.09.2019 №722/ 2019/ Офіційний вісник Президента України від 07.10.2019—2019 р., №21, с. 17.
3. Національна доповідь "Цілі Сталого Розвитку: Україна». URL: http://un.org.ua/images/SDGs_NationalReportUA_Web_1.pdf (дата звернення: 10.02.2020).
4. Цілі сталого розвитку в Україні. URL: <http://sdg.org.ua/ua/pro-hlobalni-tsili> (дата звернення: 10.02.2020).
5. Воробей, В. Відповідальне управління ланцюгами постачань. Представництво ООН в Україні. Ініціатива Глобального договору в Україні [Електронний ресурс] / В. Воробей, А. Данилюк, І. Журовська. — http://www.ppv.net.ua/uploads/work_attachments/Responsible_Supply_Chain__UA_.pdf.